

אין־אונות כחולה בסבך נימים

חמישה משירי ד"ר ז'יוואגו

מרוסית: ריטה קוגן

בוריס פסטרננק (1890-1960) נחשב – לצד אוסיפ מנדלשטם, אנה אחמטובה ומרינה צוואטאיבה – לאחד מ"הרביעייה הגדולה" של תור הכסף הרוסי, תקופה שהניבה הרבה יותר מארבעה משוררים גדולים. בצעירותו היה קרוב במידה מסוימת לזרם הפוטוריסטי, אך התעלה במהרה על כל חלוקה לזרמים ואסכולות. בשנים 1945-1955 כתב את האופוס מגנום שלו – הרומן "ד"ר ז'יוואגו", סיפורה האוניברסלי של האינטליגנציה הרוסית בעשורים הראשונים של המאה ה־20. משלא הצליח לפרסם את הרומן בבריה"מ, מסר אותו לפרסום במערב, בהוצאת פלטרנילי האיטלקית. בעקבות הפרסום זכה ב־1958 בפרס נובל לספרות, מה שעורר קמפיין רדיפה חריף במולדתו ובסופו של דבר האיץ את מותו. הפרק האחרון ברומן הוא למעשה קובץ שירים שכתב, כביכול, הגיבור – הרופא והמשורר יורי ז'יוואגו. אנו מציעים כאן תרגומים חדשים לשירים נבחרים מאותו קובץ שירי ז'יוואגו, שלדעתנו הכרחיים לחלוטין להבנת הרומן, אך גם עומדים בזכות עצמם.

המלט

תכנונך צד את לבי, וכמה
הוא עקש – אני מוכן לדמות.
אך עתה שונה עד פלות הדרמה –
פטר אותי הפעם מהזכות.

אך סדור הפעלות קבוע,
סוף דרכי נגזר, ונחרצות.
לבדי אל מול המון צבוע.
לחיות זה לא שדה לחצות.

סאון נדם. אל הבמה יצאתי,
ובגב שיעון על המשקוף
הד רחוק לוכד, האם מצאתי
רמז־מה לגורלי הטוב?

אפלה לילית בי עין לוטשת,
אלף משקפות – דמותי לנגס.
לאבי אשא תפלה נואשת,
העבר נא מעלי הכוס.

1946

שלג רד

שֶׁלֶג רֶד, שֶׁלֶג רֶד.
מוֹל גְּבִישִׁים זָכִים בְּרוּחַ
פְּלֶגְגוֹנִיּוֹם שְׁלוּחַ
אֶל מַחוּץ חֲלוֹן כְּרוֹךְ-בֵּד.

שֶׁלֶג רֶד וּבֹא אִי-שֶׁקֶט,
כֹּל דָּבָר מְמַרְיָא, נִפְרָד –
מִדְרַגַּת סְתָרִים נוֹסְקָת,
צִמַּת סֵב וְנֶאֱבָד.

שֶׁלֶג רֶד, שֶׁלֶג רֶד,
כְּלוּם פְּתוּתִים חֲגִים בְּקִשָּׁת,
בְּאֶדְרַת מְרַפֶּשֶׁת
אֶרְצָה הַמְרוּם נִדָּד.

מִתְגַּנְבִּים בְּמִסְיָג
מִן הַצְּהַר הַגְּבוּהָ,
עֵין זָרָה מְטִים לְתַמָּה,
הַשְּׁחָקִים גּוֹלְשִׁים מְגַג.

כִּי כָל-חַי יִמְשִׁיף לְעַד,
הַמּוֹלָד – כְּהַרְף עֵין,
יוֹם וְיוֹם יַחְלֵף כְּאֵין,
רֵאשׁ שְׁנָה יוֹחַג מִיָּד.

שֶׁלֶג רֶד, עֵבוֹת, עֵבוֹת,
וַיַּחֲדוּ, בְּזֶה הַקְּצָב,
בְּאוֹתָן כְּפוֹת לְאוֹת,
אוֹ בְּמַהֲירוֹת הַזֹּאת,
כְּלוּם הַזְּמַן עוֹבֵר בְּרִצְפָּה?

שְׁמָא סָף שְׁנַיִם נִמְדָּד,
כְּמוֹ הַשֶּׁלֶג שֶׁיֶרֶד,
כְּמוֹ שִׁירַת חֲרוּז נִחְקָקָת?

שֶׁלֶג רֶד, שֶׁלֶג רֶד,
שֶׁלֶג רֶד וּבֹא אִי-שֶׁקֶט,
בְּרַב לְבֵן הַלֵּךְ נָד,
בַּת-עֲצִיץ פְּלִיאָה שׁוֹקֶקָת,
צִמַּת סֵב וְנֶאֱבָד.

1957

סופות הלבנינו פני תבל –
 אדמת הפקר.
 הנר בער בבית אפל,
 בער הנר.
 כמו בליל קיץ עט העש
 לאור, מלהב,
 כך שלג בפתיתיו נקש
 על האשנב.
 הכפור העז על פני זכוכית
 תואים איר.
 הנר בעלטה הבהיק,
 בער הנר.
 על התקרה צללים יצאו
 במחולות.
 גו וידיים הצטלבו,
 וגורלות.
 מנעל על מרצפות הפה
 עת נפילה,
 ודמע שעוה נקוה
 אל גיא שמלה.
 סופה הלבנינה פני תבל
 ללא הכר.
 הנר בער בבית אפל,
 בער הנר.
 מושב פרצים בנר גער,
 אך הוא להב,
 וזוג כנפי שרף פער,
 והוא דמוי צלב.
 היה זה פברואר משלג,
 סועה, סוער.
 אך לעת ליל, חל וחסג,
 בער הנר.

1946

להט-שמש עד זעת-אפים,
 והגיא אחוז רגשת לבלוב.
 כרפתן למוד עמל-כפים
 האביב מזיז הרי ישוב.
 מחלת אינ-דם שלגים אופפת,
 אינ-אונות כחלה בסבך נימים –
 החיים מהבילים ברפת,
 גהה בשני הקלשונים.
 הלילות ההם, יומם ולילה!
 הלם מים בחצות היום,
 רזית קרחי גגות – לא די לה,
 להג נחלים בלי נים יזרם.
 לרוחה הכל – ארוה ורפת,
 היונים חוטפות שירי חציר,
 ואשם-תמיד, מחיה-סרעפת –
 ריח דמן – כלגימת אויר.

1947

פגישת־אוהבים

שְׁלָגִים כָּבְשׁוּ כָּל דֶּרֶךְ,
חֲפּוּ גִגּוֹת עִירִי.
אֲצֵא לִי כְמוֹ עוֹד הַלֶּךְ:
וְאֵת – בְּשַׁעְרֵי.
דִּק מְעִילָךְ, מְגַבַּעַת
וְעַרְדְּלִים – אֵין,
כּוֹבֶשֶׁת סַעֲר־דַּעַת
בְּשֶׁלֶג לַח עֲדִין.
אֵילָן וְשׁוֹר יְסוּגוּ
אֵלַי מִחֲשֶׁךְ רֶטֶב,
פְּתוּתִים זַכִּים יִסְבוּ –
לְבַד אֵת בְּרַחוּב.
מִן הַמְטַפַּחַת מַיִם
זוֹלָגִים אֶל שְׁרוּוֹלָךְ,
וְרֶסֶס טַל־שָׁמַיִם
מִבְּהִיק מַעַל שְׁעָרֶךָ.
פֹּז תִּלְתְּלֶךָ מַגִּיהַ
פְּנִיךָ לְרַגַע קֵט,
גּוֹךְ, חֲשׂוֹךְ הַנִּיעַ,
וּמְעִילָךְ הַדֵּק.
לְחִלוּחַ עַל רִיסֶיךָ

וּבְעֵינֶיךָ תּוֹגָה,
מְקַשֶּׁת כָּל אֵיבְרֶיךָ
לְעַד בֵּי נִמְזָגָה.
כְּמַעֲשֵׂה שֶׁל חֶרֶט
טָבוּל בְּכַחַל אַכֶּם,
דְּמוּתֶךָ בֵּי מַחְרָרֶת –
בְּרִזָּל עַל לִב־יְתוּם.
בְּלֵב הַטְּמַע לְנֶצַח
סִבְרָךְ הָעֵנּוּתָן,
עֲלֶכֶן, עוֹלָם צְמֵא־רֶצַח
בֵּי לֹא עוֹרֵר עֲנִין.
עַל כֵּן, נִכְפַּל הַלֵּיל
בְּשֶׁלֶג הַלְבָּן,
וְאֵין קוֹ גְּבוּל אוֹ תֵּיל
לְחֶצֶץ בֵּינֵינוּ כְּאֵן.
מִי אָנוּ וּמֵאֵין,
הֵן מֵאוֹתָן עֵתִים
נוֹתְרוּ שְׁמוּעוֹת עֲדִין,
וְאָנוּ כְּבָר מֵתִים?

1949